

# Het belang van het woordgeslacht in het Gemerts (door Wim Vos)

Onder het trefwoord *gállie* (= jullie) vindt men in het nieuwe Gemerts Woordenboek als illustratie van het gebruik van dit persoonlijk voornaamwoord de vraag *Olliede gállie d'n álliejen ok?* Deze vraag wordt vaak gebruikt als 'taaltest' om niet-Brabanders op de proef te stellen, niet alleen in Gemert, maar ook in Helmond. Een familielid van me stelde deze vraag aan een collega die dialect wilde leren spreken en toen de leergierige had begrepen dat *óllieje* in het Nederlands 'oliën' of 'insmeren' betekende,

vroeg hij hem of hij eens wilde nadenken over wat er nu eigenlijk *geollied* moest worden en gaf hem veertien dagen bedenktijd. Na twee weken kwam zijn leerling met het vermeende scherpzinnige antwoord: *Oew kaël*.

Hoewel wij allemaal weten dat *waj in Gímmert 'm gaër lusse èn in Hèlmend ok*, beseffen wij Gemertenaren onmiddellijk, dat dit een hartstikke foutief antwoord is. Hoe weten wij dat?

Welnu, het zelfstandig naamwoord *kaël* is niet mannelijk, maar vrouwelijk. Je zegt immers *dees*



Tijdens de presentatie van het Gemerts Woordenboek ontvangt Wim Vos (rechts, met naast hem Toos Vos-Maas) van Harry Slits een stenen beeld, gemaakt door Jos Rooijackers.

*kaël* en niet \**dízze kaël* (vergelijk *dees vraow*, maar *dízze mèn*s (:man).

Als de bedenker van deze taaltest *ôew kaël* had bedoeld, had hij i.p.v. *d'n állieje d' állie* gezegd: *Olliede gállie d' állie ok?* (*Let ook op de verbinding –n in álliejen, die in d' állie' verval*t). De bedenker van deze taaltest kan dus slechts gedacht hebben aan een mannelijk woord als oplossing. Volgens prof dr. Jos Swanenberg is de meest plausibele verklaring: behandelen jullie die baby van jullie ook met (baby-)olie? Het biologische geslacht van het kind doet er niet toe, of het nu een jongen of een meisje is, in het *Gímmers* is dit leenwoord uit het Engels altijd mannelijk: '*nen beebie, dízzen beebie*.

De aanstaande dialectspreker had ook kunnen komen met onzijdige woorden, zoals *oew gewaër* (: dat geweer van jullie) of *oew mesien* (die machine van jullie, met als pikante bijzonderheid dat *mesien* in het Gemerts onzijdig is maar vrouwelijk in het Nederlands). Maar ook dan zou *d'n állieje* fout zijn geweest. Dan had er in de vraag '*t állie* moeten staan.

Stel dat onze ijverige dialectstudent als oplossing een meervoudig woord had gekozen: *kaële, gewírre, mesiene* of *beebies*, wat zou er dan hebben moeten staan i.p.v. *d'n állieje*? Wel, in het meervoud is het lidwoord altijd *de*. Het aanwijzend voornaamwoord (voor dichtbij) altijd *dees*, dus *d'n állieje* had *d' állie* moeten zijn.

### Noten

W.J. Vos, Gemerts Woordenboek, Bijdrage tot de geschiedenis van Gemert 34, 2017, s.v. állie, gállie, kaël, gewaër, mesien.

Wim Daniëls, Het Helmonds Woordenboek, s.v. ollie.

## Molendwang van Van Riemsdijk (door Peter van den Elsen)

Bij mijn molenspeurtocht ten behoeve van 'het Molenboek van Gemert-Bakel' dat we als themanummer van Gemerts Heem in april 2017 op de markt brachten, kwam ik nog iets interessants tegen.

De molendwang is in de Franse Tijd afgeschaft, maar Van Riemsdijk, vanaf 1813 eigenaar van Gemerts kasteel en vanaf 1833 ook van de molens De Beer en Het Zoutvat, voert de

oudtijdse molendwang via de achterdeur toch weer in. Als er in Gemert concurrerende molens verschijnen, neemt hij in het huurcontract van zijn hoeves en landerijen een bepaling op dat alle huurders (ook die van de Hoeve Esp onder Bakel) verplicht zijn om op zijn molens het graan te laten malen. Bij elke overtreding moet de overtreder drie gulden betalen aan 'de armen van Gemert'.